

**REORGANIZIRANA DRUŽINA
IN SPREMEMBE V
DELOVANJU DRUŽINSKE
SKUPNOSTI V SODOBNEM
SVETU**

Dr. Katja Pesjak

SPREMEMBE V DELOVANJU DRUŽINSKE SKUPNOSTI V SODOBNEM SVETU

- Na mestu je govoriti o celostni obravnavi bolnikov. Raziskava o nasilju v družini je pokazala, da se je od 1103 sodelujočih oseb 326 oseb samoopredelilo kot žrtev nasilja. Od teh 326 jih je le 73 iskalo pomoč pri zdravniku. Zdravniki so od 326 žrtev nasilja v družini prepoznali 164 oseb, ostalih 162 pa ne. 162 posameznikov in posameznic je izpadlo iz sistema pomoči, ker se sami niso želeli izpostavljati, delno pa tudi zato, ker jih zdravniki niso prepoznali kot žrtve nasilja

- Doktrina družinske medicine poudarja ravno ta vidik delovanja – spremljajoče poslušanje ter razumljive razlage
- K celostni obravnavi sodi tudi poznavanje življenjskih okolij, v katerih se posamezniki gibljejo. Sodobna, pozno moderna družba, je čas sprememb

- **Širše družbene spremembe** (individualizem, upadanje pomena tradicionalnih vezi, načrtovanje družine, potrošništvo, globalizacija, številne možnosti, intenzivna časovna dinamika ...) **se odražajo tudi kot spremembe v vsakdanjem življenju** (pluralizem družinskih oblik in vsakdanjih življenjskih ritmov, organizacija in percepcija časa tudi znotraj družin, zaposlovanje in izobraževanje žensk, spreminjanje vlog materinstva in očetovstva, novi vzgojni modeli...)

- V Sloveniji vsak tretji otrok ne živi več z obema staršema. Razveze in ločitve so integralen del človekovih pravic in posledično se oblikujejo nove družinske oblike (enostarševske družine, reorganizirane družine, družine istospolnih partnerjev itd.)
- SSKJ: *razveza* - prenehanje pravnega razmerja
: *ločitev* - oznaka uporabljena v cerkvenem pravu, ko zakonca pretrgata zakonsko skupnost, ostaneta pa v zakonski zvezi

DRUŽBENI KONTEKST POZNOMODERNE DRUŽBE IN DRUŽINSKI TRENDI

- **Poznomoderna družba** z dimenzijo izraženega tveganja, pomenom trga, zaposlovanja in izobrazbe, intenzivirano časovno dinamiko, organizacijo in načrtovanjem znotraj družinskih skupnosti, detradicionalizacijo, individualizacijo in s procesom globalizacije **vnaša v vsakdanje življenje nove dimenzije, ki zahtevajo nove prilagoditvene strategije**

- Moderna gotovost oz. **samoumevnost elementov vsakdanjega življenja v pozni modernosti postane negotovost** – načini skupnega bivanja, vidiki seksualnosti in ljubezni, delitev dela, delitev moderne institucije starševstva na materinstvo in očetovstvo, razveze in ločitve, iskanje samega sebe
- Pomen tradicionalnih vezi upada in vsakdanje življenje ne poteka več po smernicah in v okvirih, ki so v modernosti lajšali odločitve

- V kontekstu detradicionalizacije in individualizacije se v procesu deformalizacije spreminja narava družinskega sistema, oblikuje se **pogajalska družina**, kjer se odnosi in hierarhije oblikujejo s pogajanjem in zasebni prostor zahteva več aktivnega sodelovanja (odločanje, načrtovanje, dogovarjanje itd.)
- **Posledica umanjkanja smernic** je raznovrstnost in individualizacija vsakdanjega življenja

- Obenem **detradicionalizacija vodi v nove oblike vezanosti**, saj preteklo skupnostno vezanost, ki je izgubila na pomenu zaradi individualizacije, nadomesti nova vezanost s trgom dela in potrošnjo - posamezniki niso več vezani na tradicionalne zapovedi, ampak postanejo odvisni od trga dela, izobrazbe, zakonodaje, potrošnje in od strokovnega svetovanja ter oskrbe

DRUŽINSKI TRENDI

- Sodobno družinsko življenje se odmika od modela klasične nuklearne družine
- V poznomoderni družbi se utrdi neke vrste *pogajalska družina*, kjer posamezniki z lastnimi, nestandardnimi biografijami, usklajujejo vsakdan z individualnimi in družinskimi interesi
- **Intenzivno spreminjanje** postaja temeljna značilnost družinskega življenja

- Deformalizacija institucije poroke oz. partnerskih razmerij je eden najpomembnejših elementov, ki vodi v deformalizacijo družin in družinskega življenja v pozni modernosti
- Statistični podatki za Slovenijo kažejo, da se razveže skoraj vsaka tretja sklenjena zakonska zveza

PROCES DRUŽINSKE PLURALIZACIJE

- Družinsko življenje se spreminja iz enega poglavitnega razloga - zagotoviti in ohraniti družbeno funkcionalnost družine (družina kot sredstvo zagotavljanja ravnovesja med javnim in zasebnim)
- Družinska pluralizacija: heterogenost družinskih oblik in pogostost pojavljanja teh oblik, spreminjanje vrednot in percepcij, pluralizacija družinskih vlog in potekov

PLURALIZACIJA DRUŽINSKIH OBLIK IN DRUŽINSKIH POTEKOV

- Družinska pluralizacija poteka na dveh osnovnih ravneh: pluralizacija družinskih oblik in pluralizacija družinskih potekov
- Specifika sodobnega pluralizma družinskih oblik izhaja iz spremljajočega konteksta večanja števila razvez in ločitev, individualizacije, spreminjanja pomenov zasebnosti, prelaganje starševstva na kasnejša obdobja itd.

- Oblikujejo se družinske oblike, ki jih v modernosti ni bilo (družine istospolnih partnerjev), in spreminjajo se strukturni deleži posameznih družinskih oblik (v pozni modernosti se veliko pogosteje pojavljajo enostarševske družine in reorganizirane družine)
- Spreminjajo se načini pluralizacije družinskih oblik (ločitve in ponovno ustvarjene družine so najpogostejši način pluralizacije družinskih oblik)

- **Poleg pluralizacije družinskih oblik** tudi **spremembe intradružinskih dinamik** pomembno odražajo spreminjanje družinskega življenja v pozni modernosti
- **Družinski poteki** (posamezne faze družinskega življenja – partnerstvo, starševstvo, obdobje praznega gnezda itd.) v modernih družbah so bili linearni in družbeno-kulturno vezani
- V pozni moderni so postali pluralni, nenapovedljivi, deformalizirani in individualizirani

REORGANIZIRANE DRUŽINE

- Po osnovni definiciji so reorganizirane družine tiste, kjer ima vsaj ena odrasla oseba otroka iz prejšnje partnerske zveze. Novi partner ima v tej družinski konstelaciji vlogo socialnega starša, v razmerju do partnerjevega otroka iz pretekle zveze
- V preteklosti je bil najpogostejši vzrok spreminjanja družinske oblike smrt enega od partnerjev
- Danes reorganizirane družine v največji meri nastajajo zaradi liberalizacije in pluralizacije življenjskih stilov

ODNOSI MED SOCIALNIMI STARŠI, BIOLOŠKIMI STARŠI IN OTROKI

- Dinamika vsakdanjega družinskega življenja v reorganiziranih družinah je specifična zaradi dimenzije socialnega starševstva
- Značilnosti reorganiziranih družinskih oblik in procesi oblikovanja od družinskih članov zahtevajo rekonceptualizacijo preteklega oz. poznane družinskega življenja
- Proces razvijanja odnosov in oblikovanje reorganizirane družine potekata hkrati

ODNOS SOCIALNI STARŠ IN OTROK

- Ima ključen vpliv na delovanje in razvoj reorganiziranih družin, zaradi odsotnosti krvnih vezi pa je dinamika med omenjenima vlogama intenzivna in nedoločena
- Socialni starši so pod vplivom družbenih in družinskih zahtev ter pričakovanj, institucionalnih smernic delovanj in vedenj pa je malo
- Vstopajo v že obstoječe sisteme, kjer dominirata biološki starš in otrok in imata skupno zgodovino ter skupne družinske izkušnje

- Izgradnja in ohranjanje odnosa je dvosmeren proces med socialnim staršem in otrokom
- Sprejemanje otroka pri socialnem staršu je pogojeno s trajanjem odnosa, z namernostjo delovanja v smeri sprejemanja, izvajanjem vloge socialnega starša na vseh življenjskih področjih, s prisotnostjo oz. vpletenostjo bioloških staršev ipd.
- Če otrok »ve«, da so socialni očetje agresivni in da so socialne matere zlobne, lahko prezre delovanje socialnih staršev v smeri oblikovanja kakovostnega odnosa z otrokom

BIOLOŠKA STARŠA IN OTROK

- Statistični podatki navajajo, da je najpogostejši tip reorganizirane družine materinska reorganizirana družina, tj. družina z rezidenčno biološko materjo, njenim otrokom in s socialnim očetom
- V začetnem obdobju oblikovanja reorganizirane družine je ženska percepcija njene vloge razdeljena. Je mati in je partnerka in ti dve vlogi nista komplementarni, predvsem pa izstopa časovna determinanta, saj je ženska v vlogi matere dlje kot v novem partnerskem odnosu

- Odnosi med nerezidenčnimi biološkimi očeti in otroki so najpomembneje pogojeni s percepcijo in izvajanjem očetovske vloge v klasični nuklearni družini

PARTNERSTVO V REORGANIZIRANIH DRUŽINAH

- Partnerstvo v reorganiziranih družinah ima specifične karakteristike:
 - obstoj starševskega razmerja med nekdanjima partnerjema,
 - izkušnje s preteklim partnerstvom,
 - otroci iz preteklih razmerij
- Skupni otrok novega para odnose v družini naredi še bolj kompleksne

MEJE IN VLOGE V REORGANIZIRANI DRUŽINI

- Nejasna in dogovorna narava meja je predvsem zaradi nerezidenčnih bioloških staršev
- Izbirno sorodstvo
- Heterogenost percepcij družinskih meja
- Temeljne značilnosti izvajanja vlog v reorganiziranih družinah so eksperimentiranje, improvizacija in prilagajanje
- Oblikovanje vlog je povezano z biološkim starševstvom in (ne)biološkostjo otrok

- Vloge so spremenljive in izpogajane v okviru vsakdanjega življenja

- Prispevek želi opozoriti zdravnike družinske medicine na institucijo družine, kot enega poglavitnih dejavnikov zdravstvenega stanja pri posameznikih
- V kontekstu celostne obravnave posameznikov sestavek apelira tudi na spodbujanje k spremembam v odnosih med zdravniki in bolniki (empatija, komunikacijski vzorci, opolnomočenje bolnikov, spodbujanje prevzemanja odgovornosti pri bolnikih...)

Hvala!